

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Delegatura Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Bydgoszczy
85-097 Bydgoszcz, ul. Jagiellońska 34
Tel. (0-52) 345-56-44, Fax (0-52) 345-56-17, Tel. Centrala (0-52) 3254-100
E-mail: bydgoszcz@uokik.gov.pl

Bydgoszcz, 4 października 2001 roku

RBG-565-S-1/00/MW/1949

Decyzja nr RBG-41/2001

Na podstawie art. 78 ust. 4 w związku z art. 5ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 roku o ochronie konkurencji konsumentów (Dz.U. z 2000 roku nr 122 poz. 1319), w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zwanego dalej Prezesem Urzędu lub organem antymonopolowym), po przeprowadzeniu postępowania antymonopolowego, wszczętego na wniosek Danuty Badysiak, prowadzącej działalność gospodarczą pod nazwą Zakład Usług Pogrzebowych „Hades” z siedzibą w Biskupcu o nadużywanie pozycji dominującej przez Szpital Powiatowy im. Jana Mikulicza w Biskupcu oraz Zakład Usług Pogrzebowych „Market” z siedzibą w Olszynie, **zmienia się w części decyzję** Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 13 lipca 2001 roku nr 23/2001 **w ten sposób, że** do decyzji z dnia 13 lipca 2001 roku nr 23/2001 dodaje się punkt III o następującej treści:

uznaje się za praktykę ograniczającą konkurencję polegającą na zawarciu przez Grażynę Kaczmarek, prowadzącą działalność gospodarczą pod nazwą Zakład Usług Pogrzebowych „Market” z siedzibą w Biskupcu i Zakład Patologii i Medycyny Sądowej oraz Szpital Powiatowy im. Jana Mikulicza z siedzibą w Biskupcu porozumienia, którego skutkiem było ograniczenie konkurencji na rynku usług pogrzebowych w Biskupcu poprzez ograniczenie, innym przedsiębiorcom pogrzebowym niż Grażyna Kaczmarek, dostępu do prosektorium szpitalnego, wynajętego Grażynie Kaczmarek na podstawie umowy najmu z dnia 2 lipca 1999 roku.

Uzasadnienie:

Przedsiębiorca Grażyna Kaczmarek (występująca jako Zakład Patologii i Medycyny Sądowej z siedzibą w Olsztynie i Szpital Powiatowy im. Jana

Mikulicza w Biskupcu zawarli, w dniu 2 lipca 1999 roku umowę najmu, w której szpital udostępnił Grażynie Kaczmarek, występującej pod nazwą Zakład Patologii i Medycyny Sądowej pomieszczenia w Biskupcu, przy ul. Armii Krajowej 8 (pomieszczenia prosektorium).

Zakład Usług Pogrzebowych „Hades” z siedzibą w Biskupcu (zwany dalej wnioskodawcą) zwrócił się do organu antymonopolowego o „rozpatrzenie (...) skargi na Zakład Usług Pogrzebowych „Market” działający na tym samym terenie, który stosuje nieuczciwą konkurencję”. Wnioskodawca zarzucił Zakładowi usług Pogrzebowych „Market”, iż ten dzierżawi pomieszczenia szpitalne i przyszpitalne, które formalnie zajmuje Zakład Patologii i Medycyny Sądowej przy szpitalu w Biskupcu. W Zakładzie Patologii i Medycyny Sądowej (jak wynikało z wniosku) pracują osoby zatrudnione w Zakładzie Patologii i Medycyny Sądowej, które uniemożliwiają rodzinom osób zmarłych dokonywanie wyboru przedsiębiorcy zajmującego się organizowaniem usług pogrzebowych. Zdaniem wnioskodawcy, rodziny dokonujące wyboru innego przedsiębiorcy niż Zakład Usług Pogrzebowych „Market” są szantażowane.

Zakład Usług Pogrzebowych „Market” nie zgodził się z zarzutami wnioskodawcy, twierdząc, że jest najstarszą firmą pogrzebową na terenie byłego województwa olsztyńskiego. Od trzech lat – według Zakładu Usług Pogrzebowych „Market” – wnioskodawca, nie mogąc pogodzić się z ugruntowaną na rynku pozycją Zakładu Usług Pogrzebowych „Market”, zasypują władze różnego szczebla skargami.

Właściciel Zakładu Usług Pogrzebowych „Market”, Grażyna Kaczmarek wyjaśniła organowi antymonopolowemu, że Zakład Patologii i Medycyny Sądowej (dalej ZPiMS) jest niepublicznym zakładem opieki zdrowotnej, działającym w oparciu o ustawę o zakładach opieki zdrowotnej i wpis do rejestru zakładów opieki zdrowotnej wojewody olsztyńskiego. ZPiMS współpracuje nie tylko ze szpitalem w Biskupcu, ale również z czterema innymi szpitalami z Olsztyna oraz z organami ścigania. ZPiMS dzierżawi od szpitali prosektoria – sytuacja taka ma miejsce również w przypadku Biskupca. Do ZPiMS – wg Grażyny Kaczmarek – zgłaszają się osoby nieuprawnione, najczęściej firmy pogrzebowe działające z upoważnienia rodziny zmarłego, które zlecają przygotowanie zwłok oraz ewentualne wystawienie zwłok przed pogrzebem w kaplicy przy prosektorium lub odbierają zwłoki i wywożą je. Niezależnie od tego, kto organizuje pogrzeb, wszyscy klienci traktowani są w ten sam sposób a za wykonanie usługi płacą te same stawki. Zdaniem Pani Kaczmarek, „nie zdarzyło się nigdy, aby pracownicy ZPiMS warunkowali wykonanie zadań od zlecenia firmie Market usługi pogrzebowej. (...) Pracownicy Zakładu (Patologii i Medycyny Sądowej – przyp. UOKiK) nie mają żadnego kontaktu z rodzinami zmarłych na terenie szpitala. (...) Zakład Usług Pogrzebowych „Market” (...) dzierżawi od szpitala w Biskupcu pomieszczenia biurowe, ale są one położone w innym budynku niż prosektorium. Zatrudnia innych pracowników niż Zakład Patologii, choć

zdarza się, że pracownikom zatrudnionym w firmie „Market” są zlecane dodatkowe zadania w Zakładzie Patologii”.

Dyrektor szpitala w Biskupcu poinformowała, iż po upływie dwóch godzin od stwierdzenia zgonu pacjenta zwłoki transportowane są do prosektorium a o zgonie rodzina zawiadamiana jest przez personel szpitala.

Organ antymonopolowy wszczął postępowanie antymonopolowe, którego celem było ustalenie, czy:

1. istnieje, zakazane prawem antymonopolowym, porozumienie między Zakładem Usług Pogrzebowych „Market” i ZPiMS, zmierzające do ograniczenia dostępu do rynku lub eliminowania z rynku innych przedsiębiorców;
2. Zakład Usług Pogrzebowych „Market” nie nadużywa pozycji dominującej na rynku usług pogrzebowych poprzez przeciwdziałanie ukształtowaniu się warunków niezbędnych do rozwoju konkurencji.

W toku postępowania organ antymonopolowy – przesłuchał czterech świadków na okoliczność działania pracowników ZPiMS na rzecz Zakładu Usług Pogrzebowych „Market” oraz nagabywania rodzin zmarłych przez pracowników ZPiMS do korzystania z usług Zakładu Usług Pogrzebowych „Market”. Kolejni czterej świadkowie przesłuchani zostali na wniosek Pani Grażyny Kaczmarek.

Świadek Zdzisław Wiśniewski, były pracownik uczestniczki, zeznał, iż adresy rodzin osób zmarłych udostępniały mu pielęgniarki, zatrudnione w szpitalu. Zdaniem świadka sytuacja ta trwa do dnia dzisiejszego. Świadek wymienił następujące rodzaje nagabywania rodzin zmarłych osób do skorzystania z usług uczestniczki:

- a. przed szpitalem;
- b. przed Urzędem Stanu Cywilnego,
- c. w domu rodziny.
- d. na miejscu wypadku (np. drogowego)

Świadek Kazimierz Kuskowski zeznał, iż po śmierci matki, w prosektorium zaproponowano mu skorzystanie z usług uczestniczki, lecz gdy odmówił, więcej mu tego nie proponowano.

Świadek Kazimierz Kiernożek zeznał, iż po śmierci brata był nagabywany do skorzystania z usług uczestniczki – najpierw telefonicznie przez pracownika uczestniczki, który był jednocześnie znajomym świadka, a potem osobiście, w prosektorium. Świadek zeznał ponadto, iż odmówiono mu wydania zwłok z prosektorium. Powodem odmowy był brak zezwolenia prokuratora, który zarządził sekcję zwłok.

Świadek Grzegorz Socha, były pracownik uczestniczki, zeznał, iż jeździł do rodzin osób zmarłych i namawiał do korzystania z usług swej pracodawczyni. Informacje o adresach rodzin zmarłych uzyskiwał od personelu szpitalnego.

Świadek Andrzej Stańczak, pracownik uczestniczki zeznał, iż zwłoki przewożone są do prosektorium po około dwóch godzinach od zgonu. Świadek zaprzeczył jakoby miał kontakt z personelem szpitala

Świadek Marek Pietras, zastępca dyrektora szpitala w Biskupcu, zeznał, iż w przypadku stwierdzenia zgonu pacjenta szpitala, zwłoki transportowane są z oddziału do przechowalni, znajdującej się w piwnicach szpitala. Następnie lekarz dyżurny powiadamia o zgonie pracowników uczestniczki, którzy zabierają zwłoki z przechowalni do prosektorium. Przy zwłokach umieszcza się jedynie dane o imieniu i nazwisku zmarłego, dacie urodzenia, dacie i godzinie śmierci oraz o tym, na jakim oddziale nastąpił zgon. Zdaniem świadka, personel szpitala został poinformowany o tym, że w przypadku agitacji na rzecz przedsiębiorców pogrzebowych, osoby dopuszczające się takich praktyk zostaną zwolnione z pracy. Ponadto, w związku z pogłoskami o kontaktach pracowników szpitala z zakładami pogrzebowymi, sprawdzono billingi telefoniczne i ustalono, że nie wykonywano telefonów do zakładów pogrzebowych. Świadek zeznał również, że oddziały szpitalne są otwarte i poruszać się po nich może każdy.

Świadek Alicja Nojak, przedsiębiorca pogrzebowy i administrator cmentarza komunalnego zaprzeczyła jakoby cokolwiek wiedziała o konflikcie na lokalnym rynku usług pogrzebowych.

Świadek Grażyna Giedrys, pracownica uczestniczki, zaprzeczyła zarzutom stawianym przez wnioskodawcę.

W trakcie postępowania pełnomocnik Pani Kaczmarek przedłożył pismo z dnia 9 kwietnia 2001 roku, z którego wynika, iż Zakład Usług Pogrzebowych „Market” i ZPiMS to jeden przedsiębiorca, działający pod jednym numerem REGON oraz posiadający ten sam NIP.

Do postępowania antymonopolowego dopuszczona została przedstawicielka Federacji Konsumentów, Klub w Olsztynie

Decyzją nr 23/2001 z dnia 13 lipca 2001 roku Prezes Urzędu umorzył postępowanie antymonopolowe w przedmiocie uznania porozumienia Zakładu Usług Pogrzebowych „Market” z siedzibą w Olsztynie i Zakładu Patologii i Medycyny Sadowej z siedzibą w Olsztynie, zmierzającego do ograniczenia dostępu do rynku lub eliminowania z rynku usług pogrzebowych innych przedsiębiorców za praktyki ograniczające konkurencję, nie stwierdził stosowania praktyki ograniczającej konkurencję, polegającej na przeciwdziałaniu ukształtowaniu się warunków niezbędnych do rozwoju konkurencji, poprzez istotną ingerencję w sferę prywatności oraz uciążliwego nagabywania potencjalnych klientów w miejscach publicznych oraz uznał się za praktykę ograniczającą konkurencję uzyskiwanie informacji o danych rodzin osób zmarłych od pracowników szpitala w Biskupcu, celem szybkiego docierania do tych rodzin i nagabywania ich do skorzystania z usług pogrzebowych Zakładu Usług Pogrzebowych „Market” i nakazał zaniechania jej stosowania.

Od wymienionej wyżej decyzji odwołał się wnioskodawca, zaskarżając ją w

części dotyczącej punktów I i II sentencji. Wnioskodawca zarzucił:

- 1. naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, poprzez przyjęcie, iż nie stanowi nadużycia pozycji dominującej na rynku właściwym uzależnienie przez uczestnika korzystania przez wnioskodawcę i inne podmioty z pomieszczeń technicznych prosektorium i kaplicy w celu m.in. przechowywania zwłok, mycie golenia i ubierania w odzież, od spełnienia warunku, iż może się to odbywać wyłącznie poprzez zlecenie tych usług odpłatnie uczestnikowi,**
- 2. sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału poprzez przyjęcie, że nie stanowi uciążliwego dla klienta nagabywania w miejscach publicznych prowadzenie bezpośredniej akwizycji usług pogrzebowych uczestnika w pomieszczeniach prosektorium a także przed szpitalem, Urzędem Stanu Cywilnego, w domu rodzin, na miejscu wypadku,**
- 3. nie wyjaśnienie wszelkich okoliczności faktycznych, istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a w szczególności nie przeprowadzenie postępowania dowodowego dotyczącego oceny umowy zawartej między uczestnikiem a szpitalem w Biskupcu z dnia 2 lipca 1999 roku.**

Wnioskodawca wniósł o uchylenie lub zmianę decyzji nr 23/2001 lub o przekazanie odwołania do Sądu Antymonopolowego.

Prezes Urzędu, działając na podstawie art. 78 ust. 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 roku o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2000 roku nr 122 poz. 1319) przeprowadził dodatkowe czynności, zmierzające do wyjaśnienia zarzutów podniesionych w odwołaniu. Do postępowania włączono, w charakterze uczestnika, Szpital Powiatowy im. Jana Mikulicza w Biskupcu. W piśmie z dnia 13 sierpnia 2001 roku Szpital Powiatowy w Biskupcu poinformował organ antymonopolowy, iż pomieszczenia prosektorium są przeznaczone jedynie do wykonywania ściśle określonych czynności, a mianowicie: sekcji zwłok, mycia i golenia oraz ich ubrania przed wydaniem rodzinie, które mogą wykonywać – zdaniem szpitala – jedynie podmioty posiadające specjalistyczne uprawnienia do tego rodzaju działalności.

Prezes Urzędu zważył co następuje

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 roku o ochronie konkurencji i konsumentów zakazu porozumień nie stosuje się do porozumień zawieranych między przedsiębiorcami działającymi na różnych szczeblach obrotu, których łączny udział w rynku, w roku kalendarzowym poprzedzającym zawarcie porozumienia nie przekracza 10%. Na specyficznym rynku usług pogrzebowych miasta Biskupca pozycja szpitala jest niezmienna – jako właściciel jedyne w mieście prosektorium, pomieszczenia niezbędnego przy przechowywaniu zwłok szpital ma pozycję monopolistyczną. Uczestniczka natomiast, w roku 1998, a więc poprzedzającym rok zawarcia porozumienia, miała udział w rynku

przekraczający 10%. Na ogólną ilość uroczystości pogrzebowych, przeprowadzonych na biskupieckim cmentarzu, Uczestniczka zorganizowała 72 pogrzeby.

Analizując odwołanie wnioskodawcy, za słuszny uznać należy zarzut nadużywania pozycji dominującej, polegającej na wykonywaniu czynności mycia zwłok, golenia, ubierania (za odpłatnością) wyłącznie przez uczestniczkę. Oddanie przez szpital w najem obiektu prosektorium, dla prowadzenia tam usług pogrzebowych, nie narusza samo przez się ustawy antymonopolowej. Uczestniczka, jako wynajmujący, może pobierać korzyści i inne dochody płynące z wynajmowanych pomieszczeń. Będąc monopolistą na rynku usług prosektoryjnych nie tylko może, ale wręcz powinna, świadczyć usługi funkcjonalnie związane z wynajmowanymi pomieszczeniami, bez względu na osobę zleceńodawcy. W przeciwnym bowiem przypadku naraża się na zarzut przeciwdziałania ukształtowaniu się warunków niezbędnych do powstania bądź rozwoju konkurencji.

Umowa z 2 lipca 1999 roku zawiera zapis o nie pobieraniu opłat za przechowywanie zwłok pacjentów w chłodni, mycia, golenia i ubierania (§ 2 pkt 1). Natomiast § 6 pkt 1 umowy stanowi, iż Szpital (zwany w umowie Zamawiającym) zezwala na przechowywanie w chłodni zwłok osób, których zgon nastąpił poza szpitalem oraz świadczenie usług sanitarno – higienicznych przy osobie zmarłej, na koszt osoby powierzającej te czynności.

Organ antymonopolowy stoi na stanowisku, iż zawarcie umowy, która *de facto* ustanawia monopolistyczną pozycję uczestnika jako podmiotu przygotowującego do pogrzebu zwłoki narusza prawo antymonopolowe. Nie można zgodzić się ze stanowiskiem szpitala, przedstawionym w piśmie z dnia 13 sierpnia 2001 roku, iż pomieszczenia prosektorium są przeznaczone jedynie do wykonywania ściśle określonych czynności, a mianowicie: sekcji zwłok, mycia i golenia oraz ich ubrania przed wydaniem rodzinie, które mogą wykonywać – zdaniem szpitala – jedynie podmioty posiadające specjalistyczne uprawnienia do tego rodzaju działalności. Wobec tego – śledząc tok argumentacji szpitala – nie było podstaw do umieszczenia w umowie najmu postanowień o udostępnianiu prosektorium innym przedsiębiorcom. Bezsprzeczne jest, iż specjalistyczne uprawnienia wymagane są do przeprowadzania czynności z zakresu np. dokonywania sekcji zwłok. Trudno jednak uzasadnić twierdzenie, iż czynności polegające na przygotowaniu zwłok do pogrzebu, a więc mycie, golenie i ubieranie zwłok wymagają interwencji tylko i wyłącznie zakładu opieki zdrowotnej. Czynności te są powszechnie wykonywane przez firmy, świadczące usługi pogrzebowe. Nic wobec tego nie stoi na przeszkodzie, aby konkurenci uczestniczki, świadczący usługi pogrzebowe na rzecz lokalnej społeczności, mogli samodzielnie przygotowywać zwłoki, znajdujące się w prosektorium, do których pochowania zostali zobowiązani przez rodziny. Analiza umowy, która faktycznie odcięła od zwłok, znajdujących się w prosektorium, innych przedsiębiorców niż Uczestniczka, pozwala na stwierdzenie, iż szpital zawarł z Uczestniczką porozumienie, sztucznie wzmacniające pozycję rynkową tej ostatniej. Brak w wymienionej wyżej umowie jakichkolwiek

postanowień o możliwości dopuszczenia do prosektorium innych przedsiębiorców oraz wprowadzenie w § 6 umowy postanowienia o odpłatnym świadczeniu usług sanitarno – higienicznych (chodzi o zwłoki osób zmarłych poza szpitalem) na koszt osób powierzających te czynności, ugruntowuje monopol Uczestniczki w kontaktach ze zwłokami, znajdującymi się w prosektorium. Tak silna pozycja na lokalnym rynku usług pogrzebowych nie zostałaby przez Uczestniczkę osiągnięta bez pomocy szpitala, z którym Uczestniczka zawarła umowę najmu prosektorium, w sposób istotny gwałcącą reguły konkurencji między przedsiębiorcami pogrzebowymi. Uczestniczka za udostępnienie prosektorium konkurentom, może pobierać stosowne wynagrodzenie. Wynagrodzenie to powinno być odpowiednie. Ma ono zapewniać uczestniczce zwrot ponoszonych kosztów oraz godziwy zysk. Wynagrodzenie to ma być wolne od praktyk monopolistycznych, a w szczególności nie może powodować podziału rynku lub w inny sposób ograniczać konkurencji. Przykładowo praktyką ograniczającą konkurencję byłoby niepobieranie od klienta opłat za przechowanie zwłok lub pobieranie ich w niższej wysokości w zamian za zlecenie Uczestniczce zorganizowania pogrzebu. Wspomniane korzyści nie są bowiem dostępne dla tych osób, które zdecydowały się zlecić przeprowadzenie pogrzebu innemu podmiotowi, nie mającemu zresztą takich możliwości (por. wyrok Sądu Antymonopolowego z dnia 11 maja 1994 r., XVII Amr 61/93; Wokanda 1994 r., nr 12). Podobnie zakazaną praktyką byłoby, w celu wyeliminowania (ewentualnie ograniczenia) konkurencji, świadczenie usług pogrzebowych po cenach nie pokrywających kosztów i finansowanie wynikłych stąd strat wpływami uzyskiwanymi ze świadczonych usług prosektoryjnych (por. wyrok Sądu Antymonopolowego z dnia 23 marca 1994 r., XVII Amr 59/93; Wokanda 1994 r., nr 8).

W odniesieniu do punktów I i II decyzji Prezesa Urzędu z dnia 13 lipca 2001 roku, stwierdzić należy, iż nie ma podstaw do ich zmiany lub uchylecia. Umorzenie postępowania w przedmiocie uznania porozumienia Zakładu Usług Pogrzebowych „Market” i Zakładu Patologii i Medycyny Sądowej było zasadne, bowiem w tym przypadku mamy do czynienia z jednym i tym samym przedsiębiorcą, Grażyną Kaczmarek. Przesłuchanie świadków nie wykazało natomiast, iż uczestniczka w sposób istotny ingeruje w sferę prywatności rodzin zmarłych, celem namówienia ich do skorzystania z jej usług pogrzebowych. Na marginesie niejako wskazać należy, że najwłaściwszą drogą do dochodzenia roszczeń, o których mowa w punkcie II ustawy z 16 kwietnia 1993 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 1993 roku nr 47 poz. 211) jest wytoczenie powództwa przed sądem powszechnym.

Wobec powyższego należało orzec jak w sentencji

Od niniejszej decyzji służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Antymonopolowego za pośrednictwem niniejszej Delegatury w terminie

dwutygodniowym od daty doręczenia niniejszej decyzji.

Z up. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Dyrektor Delegatury w Bydgoszczy
Andrzej Chajęcki

Otrzymują:

Kancelaria Radcy Prawnego
Lech Obara, radca prawny
ul. Warszawska 39/3
10-081 Olsztyn

Kancelaria Radców Prawnych
„Konsultant” s.c.
Wiesław Kulik, radca prawny
ul. Dąbrowszczaków 18/3
10-900 Olsztyn

Szpital Powiatowy
im. Jana Mikulicza
ul. Armii Krajowej 8
11-300 Biskupiec